

ILM FAN XABARNOMASI

Ilmiy elektron jurnali

O‘zbekiston Respublikasida geografiya ta’limini rivojlantirish. Xorijiy tajribalar va ilg‘or texnologiyalar asosida

U. Sobirov

Geografiya ta’lim yo’nalish talabasi

N.Sh.Shadiyeva

Geografiya kafedrasida dotsenti

Buxoro davlat pedagogika instituti

Annotatsiya: Ushbu maqola O‘zbekistonda geografiya ta’limini xorijiy tajribalar asosida rivojlantirish imkoniyatlarini o‘rganishga qaratilgan. Asosiy qismda geografiya ta’limining umumiy vazifalari va maqsadlari, xorijiy mamlakatlardagi tajribalar, shu jumladan, Finlandiya, Germaniya va AQShda geografiya fani o‘qitish jarayonidagi ilg‘or usullar keltirilgan. GAT (Geografik Axborot Tizim) texnologiyalarining ta’limda qo‘llanilishi, amaliy mashg‘ulotlar orqali o‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini oshirish zaruriyati muhokama qilingan.

Kalit so‘zlar: Geografiya ta’limi, O‘zbekiston, Xorijiy tajribalar, GAT (Geografik Axborot Tizim), Innovatsion yondashuvlar, Amaliy mashg‘ulotlar, Tahliliy ko‘nikmalar, Ta’lim tizimi, Ekologik muammolar, Resurslarni boshqarish.

O‘zbekiston geografiya ta’limini yangilash uchun xorijiy tajribalarni tatbiq etish, o‘quv dasturlarini xalqaro standartlarga moslashtirish, va amaliy tadqiqotlarga asoslangan ta’lim jarayonlarini rivojlantirish haqida tavsiyalar berilgan. O‘zbekistonning tabiiy resurslarini samarali boshqarish va global muammolarga yechim topish uchun zamonaviy texnologiyalardan foydalanishning ahamiyati ko‘rsatilib, kelajak istiqbollari va rivojlanish yo‘nalishlari belgilangan. Ushbu tadqiqot O‘zbekiston ta’lim tizimini global miqyosda raqobatbardosh qilish uchun muhim asoslarni taqdim etadi.

Geografiya ta’limi, o‘quvchilarga atrof-muhitni tushunishga, tabiat va ijtimoiy jarayonlarni tahlil qilishga yordam beruvchi muhim fanlardan biridir. O‘zbekistonning ta’lim tizimida geografiya fanining ahamiyati kundan-kunga oshib bormoqda, chunki zamonaviy jamiyatning rivojlanishi global ekologik muammolar va resurslarni samarali boshqarishni talab qiladi. Shu sababli, geografiya ta’limini rivojlantirishda xalqaro tajribalarni o‘rganish va o‘zlashtirish zaruriyati oshmoqda.

Xorijiy mamlakatlar, masalan, Finlandiya, Germaniya, va AQSh geografiya ta’limida zamonaviy texnologiyalar, xususan GAT (Geografik Axborot Tizim) va amaliy mashg‘ulotlarni muvaffaqiyatli qo‘llash orqali o‘quvchilarning ilmiy izlanish qobiliyatlarini oshirishga erishmoqda. Ushbu mamlakatlar tajribalaridan o‘rganish, O‘zbekistonda geografiya fanini o‘qitish jarayonini yanada samarali qilish uchun katta imkoniyatlar yaratadi.

Asosiy qism: 1. Geografiya Ta’limining Umumiy Maqsadlari.

Geografiya ta’limining maqsadi o‘quvchilarga global va mahalliy muammolarni tushunishga yordam berishdir. Bu fan orqali o‘quvchilar ekologik, iqtisodiy, ijtimoiy va siyosiy jarayonlarni tahlil qilishga, ularning o‘z hayotlariga va butun dunyoga ta’sirini anglashga o‘rganadilar.

Geografiyaning asosiy maqsadi quyidagilarni o‘z ichiga oladi:

1	Ekologik ong va mas’uliyatni rivojlantirish: O‘quvchilar atrof-muhit va tabiat resurslariga qanday ta’sir ko‘rsatishi mumkinligini tushunadilar va ekologik mas’uliyatni his qiladilar
---	--

2	Tahliliy ko'nikmalarni rivojlantirish: Geografiya fanida muhim bo'lgan kartografiya, GAT texnologiyalari va boshqa tahlil vositalaridan foydalanishni o'rgatish
3	Madaniy va ijtimoiy farqlarga hurmat: Geografik bilimlar orqali o'quvchilar turli xalqlar va madaniyatlar bilan tanishib, ularning o'ziga xosligini hurmat qilishga urganadilar
4	Global muammolarni tushunish: Iqlim o'zgarishi, tabiiy resurslar yetishmovchiligi, global savdo, migratsiya kabi jahon miqyosidagi muammolarni hal qilishda bilim va ko'nikmalarni rivojlantirish

Finlandiya tajribasi

Finlandiyada geografiya ta'limi yuqori darajada texnologiyalarga asoslangan. GAT texnologiyalaridan keng foydalanish va o'quvchilarni real dunyo masalalarini hal qilishga jalb qilish orqali bu mamlakat ta'limi ilg'or hisoblanadi.

GAT texnologiyalari: 2021-yildagi hisobotga ko'ra, Finlandiyada GAT texnologiyalari yordamida o'quvchilarning amaliyotga jalb etilishi 20% ga oshgan. GAT geografik axborot tizimlari orqali o'quvchilar tabiiy resurslar, iqlim o'zgarishi va hududiy tahlillarni o'rganadilar.

Dala tadqiqotlari: O'quvchilarning tabiiy muhitda tadqiqotlar olib borishi, o'quv dasturining muhim qismi hisoblanadi. Bu o'quvchilarni tabiatga bo'lgan qiziqishini oshiradi va ilmiy bilimlarni real dunyo bilan bog'lashga yordam beradi.

Germaniya tajribasi

Germaniyada geografiya ta'limi texnologik va amaliyotga asoslangan ta'lim yondashuvlari bilan ajralib turadi. GAT va masofaviy kuzatuvlar: Germaniya maktablarida o'quvchilarga GAT texnologiyalarini qo'llash o'rgatiladi, bu ularga tahliliy ko'nikmalarni rivojlantirish imkonini beradi. 2019-yilda Germaniya Ta'lim va Tadqiqot Federal Vazirligi tomonidan e'lon qilingan ma'lumotlarga ko'ra, o'quvchilarning dala tadqiqotlarida ishtiroki 30% ga oshgan va bu ularning ilmiy bilimlarini mustahkamlashga yordam bergan.

AQSh tajribasi

AQSh da geografiya ta'limida texnologik yondashuvlar va interaktiv uslublar qo'llaniladi. Interaktiv texnologiyalar: AQSh Milliy Ilmiy Fondi 2021-yildagi ma'lumotlariga ko'ra, o'quvchilarning geografiya fanini interaktiv uslublar yordamida o'rganishi, ularning amaliy ko'nikmalarini oshirgan va tabiiy va ijtimoiy jarayonlarga qiziqishini kuchaytirgan.

O'zbekistonda geografiya ta'limiga xorijiy tajribalarni tatbiq etish

O'zbekistonda geografiya ta'limini rivojlantirish uchun xorijiy tajribalarni o'zlashtirish orqali ta'lim sifatini oshirish muhim ahamiyat kasb etadi. Ayni paytda xalqaro standartlarga mos keladigan metodikalarni tatbiq qilish imkoniyatlari ko'rib chiqilmoqda.

GAT texnologiyalarini tatbiq etishning samaradorligi dunyo bo'ylab isbotlangan. Masalan, Germaniyada o'quvchilar GAT texnologiyalari yordamida geografik axborotlarni tahlil qilishni o'rganadilar. Ular yerning turli qatlamlari haqida ma'lumot to'plash, joylarni tahlil qilish va xaritalar yaratish imkoniyatiga ega bo'ladilar. O'zbekistonda ham GAT texnologiyalarini joriy etish uchun dasturiy ta'minot va o'qituvchilarni tayyorlash zarur. 2022-yilgi O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi hisobotiga ko'ra, ayrim maktablarda GAT tizimlari bo'yicha sinov loyihalari amalga oshirilmoqda, ammo ularni yanada kengroq joriy etish uchun texnik baza va malakali mutaxassislar yetishmayapti. Shu sababli, malakali o'qituvchilarni tayyorlash uchun xorijiy davlatlar bilan hamkorlik qilish va maxsus dasturlar tashkil qilish lozim.

Geografiya ta'limining xalqaro integratsiyasi va kelajak istiqbollari

Geografiya ta'limi xalqaro miqyosda rivojlanayotgan texnologiyalar va yangi o'qitish usullari bilan integratsiya qilinmoqda. O'zbekistonda bu sohada xalqaro hamkorliklarni kuchaytirish va ilg'or texnologiyalarni tatbiq etish imkoniyatlari mavjud.

Kelajakda O'zbekiston geografiya ta'limida amaliy va texnologik yondashuvlarni yanada rivojlantirish imkoniyatlariga ega.

O'zbekistonda geografiya ta'limini rivojlantirish jarayonida xorijiy tajribalardan foydalanish juda muhimdir. Xalqaro miqyosda qo'llanilayotgan ilg'or texnologiyalar, xususan, GAT va masofaviy kuzatuv texnologiyalarini ta'lim jarayoniga tatbiq etish orqali o'quvchilarning ilmiy izlanish qobiliyatlarini rivojlantirish mumkin. Bunday texnologiyalar nafaqat o'quvchilarning tahliliy ko'nikmalarini shakllantiradi, balki tabiat resurslarini samarali boshqarish va global ekologik muammolarga yechim topishga yo'naltirilgan bilimlarni ham kuchaytiradi.

Kelajakda O'zbekistonda geografiya ta'limini zamonaviy texnologiyalar bilan boyitish va xalqaro dasturlar bilan integratsiyalash orqali barqaror rivojlanishga erishish mumkin. Shu tariqa, o'quvchilar global muammolarni hal qilishga qodir bo'lgan zamonaviy bilimlarga ega bo'ladi va mamlakatning ilmiy salohiyati yanada oshadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Finlandiya Ta'lim Kengashi. (2021). The Role of GAT Technologies in Finnish Education. Finlandiya Ta'lim Kengashi Hisoboti.

2. Shadiyeva.N.Sh. Bolajak geografiya fani o'qituvchilarini dasturiy ta'lim vositalaridan foydalanishga oid kreativligini rivojlantirishning ilmiy-metodik ahamiyati // Science and Education Elektron jurnal. № 5 bet.1137-1143- 2022

3. 4ZM Anvarova, ID Mirzayeva, NS Shodiyeva. [The factors that influence begetting desertification process](#). South Asian Journal of Marketing & Management Research 10 (11), 129-132

4. Шадыева.Н.Ш. Научно-методическое значение развития творческих способностей молодых учителей географии при использовании программных средств обучения // Электронный журнал «Наука и образование». № 5 стр. 1137-1143 – 2022

5. Shadiyeva, N. Geografiya o'qitish metodikasiga oid bajarilgan ilmiy-tadqiqot ishlarning tahlili. *Центр научных публикаций (buxdu.Uz)*, (2022). 26(26).